

Nr 224.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ersättning i vissa fall i anledning av yrkessjukdom m. m.; given Stockholms slott den 3 mars 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, varom föredragande departementschefen under punkterna 1:o—9:o hemställt.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, uppkomna frågor angående ersättning i vissa fall i anledning av yrkessjukdom, m. m., samt anför:

1:o.

Gällande lagbestämmelser.

Lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar utfärdades den 14 juni 1929 och trädde i kraft den 1 januari 1930. Enligt 1 § skall den, som jämlikt lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete är försäkrad för skada till följd av sådant olycksfall, anses vara försäkrad jämväl för yrkessjukdom, som uteslutande eller till övervägande del framkallats genom inverkan av vissa i paragrafen uppräknade ämnen. Genom lagändring den

Bihang till riksdagens protokoll 1944. 1 saml. Nr 224.

12 september 1930 upptogs bland de uppräknade ämnena även stendamm, varigenom lagen erhöll tillämplighet å den genom stendamm framkallade yrkessjukdomen silikos. Lagändringen trädde i kraft den 1 januari 1931 men jämlikt övergångsbestämmelse skulle den icke äga tillämpning i fråga om sådan av stendamm framkallad yrkessjukdom, som yppats före nämnda dag, och ej heller beträffande dylik yrkessjukdom, som yppats senare, därest arbetaren icke efter lagens ikraftträdande varit sysselsatt med arbete i verksamhet, där arbetarna äro utsatta för inverkan av den art, som framkallat sjukdomen.

Såsom förutsättning för ersättningsrätt för silikos gäller vidare enligt 3 § i lagen (enligt paragrafens lydelse efter lagändring den 26 juni 1936), att arbetaren inom tio år före dagen för sjukdomens yppande varit sysselsatt med arbete i verksamhet, där fara föreligger för sjukdomen.

Tidigare fall, då ersättning av statsmedel beviljats.

Efter förslag av Kungl. Maj:t (prop. nr 179) medgav 1937 års riksdag, att ersättning av statsmedel utbetalades åt fyra av silikos drabbade arbetare, å vilka lagens bestämmelser icke voro tillämpliga på grund av att sjukdomen yppats vid röntgenundersökning, som på anmodan av deras arbetsgivare företagits ett fåtal dagar före den 1 januari 1931. 1939 års riksdag beviljade därjämte i anledning av förslag i proposition nr 121 ersättning av statsmedel åt en person, förre gjutgodsskrotaren A. L. Leonardsson, i anledning av silikos, som ansetts yppad vid läkarundersökning redan 1927, ehuru varken den sjuke själv eller den undersökande läkaren vid denna tidpunkt ägt kännedom om sjukdomens beskaffenhet.

Vidare har 1939 års riksdag bemyndigat Kungl. Maj:t att av statsmedel utbetala ersättning för vissa fall av silikos, å vilka lagens bestämmelser icke äro tillämpliga på grund av vissa övergångsbestämmelser till ändringar i 3 och 7 §§ yrkessjukdomsförsäkringslagen, vilka genomförts genom lag den 26 juni 1936. I två fall av sådan art, som avses i detta bemyndigande, hade ersättning tidigare beviljats av 1938 års riksdag.

Framställning om ersättning.

I skrivelse den 6 maj 1943 har Carl Filip Grundström, Säter, uppgivit att han vid röntgenundersökning den 26 augusti 1942 befunnits lida av silikos, som han uppenbarligen ådragit sig under anställning såsom slipare vid Aktiebolaget Sätters Yxfabrik under tiden 1 oktober 1925—30 april 1931, samt anhållit att av statsmedel erhålla ersättning härför, då ersättning enligt yrkessjukdomsförsäkringslagen icke kunnat utgå med hänsyn till att sjukdomen icke yppats inom tio år efter anställningens slut. I skrivelsen har Grundström uppgivit, att han ända sedan 1935 lidit av kraftnedsättning men att han tillskrivit denna andra orsaker, varför han icke kunnat göra framställning om ersättning förrän han genom den nämnda läkarundersökningen fått kännedom om att kraftnedsättningen berodde på silikos. I fråga

om sina personliga förhållanden har Grundström uppgivit, att han är född den 21 februari 1895, är gift och har sju barn, varav tre äro minderåriga, samt att han på grund av sjukdomen numera icke kan utföra annat än mycket lätta arbeten.

Vid skrivelsen var fogat ett av sanatorieläkaren Sigurd Berg den 27 februari 1943 utfärdat intyg, av innehåll, bl. a., att Grundström, som av honom undersökts senast den 26 augusti 1942, lede av stendammslunga (silikos stadium II) + hjärtfel samt att han endast vore i stånd att utföra mycket lätt arbete (cirka $\frac{2}{3}$ nedsättning).

Grundström har gjort framställning om ersättning hos riksförsäkringsanstalten, som emellertid genom beslut den 3 november 1942 avslagit framställningen, enär han icke inom tio år före dagen för sjukdomens yppande varit sysselsatt med arbete i verksamhet, där fara föreläge för sjukdomen. Försäkringsrådet har genom utslag den 11 februari 1943 funnit av Grundström anförda besvär över beslutet icke föranleda någon åtgärd.

Utlåtanden över framställningen.

Utlåtanden i ärendet ha avgivits av riksförsäkringsanstalten, försäkringsrådet och statskontoret.

Riksförsäkringsanstalten anför: Ehuru sjukdomen stendammslunga av läkare konstaterats först efter det mer än tio år förflutit från det Grundström upphört med det för honom farliga arbetet har sjukdomen förefunnits tidigare och även givit påtagliga besvär. Först efter röntgenundersökningen den 26 augusti 1942 erhöll Grundström emellertid vetskap om att han led av sjukdomen. Enligt ett av läkaren vid riksförsäkringsanstaltens arbetarskyddsbyrå, docenten doktor Torsten Bruce avgivet yttrande i ärendet får man med hänsyn till den samtidiga förhandenvaron av hjärtfel tillmäta silikosen större betydelse än om den varit den enda sjukdom, som nedsatt det cardiopulmonala systemets funktion. Med hänsyn härtill och till det konstaterade stadiet av stendammslunga har doktor Bruce ansett nedsättningen av Grundströms arbetsförmåga till följd av sistnämnda sjukdom böra uppskattas till 75 procent. Efter två till tre år får man räkna med progress av sjukdomen. Därest ersättning enligt yrkessjukdomsförsäkringslagen skulle ha utgivits i detta fall, skulle riksförsäkringsanstalten ha tillerkänt Grundström livränta efter en årlig arbetsförtjänst, som skäligen skulle ha beräknats till 3 000 kronor och efter en invaliditetsgrad av 75 procent. Livräntan, som alltså skulle ha utgjort 1 500 kronor årligen, skulle ha bestämts att tillsvidare utgå under en tid av tre år, räknat från och med den 26 augusti 1942. Frågan om den invaliditetsgrad, som för tid därefter skolat läggas till grund vid livräntans beräkande, skulle ha upptagits till prövning sedan förnyad läkarundersökning av Grundström då ägt rum. Med hänsyn till omständigheterna hemställer riksförsäkringsanstalten, att Grundström måtte av statsmedel tillerkännas den ersättning, som skulle ha tillkommit honom om lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar i förevarande fall varit tillämplig.

Försäkringsrådet åberopar ett utlåtande av sin medicinskt sakkunnige, överläkaren vid S:t Görans sjukhus, docenten Alf Westergren, i vilket denne uttalar, att hjärtfelet icke synes representera den huvudsakliga sjukdomen utan att den föreliggande invaliditeten helt kan tillskrivas silikosen samt att den av riks-försäkringsanstalten föreslagna invaliditetsgraden, 75 procent, visserligen låge något över den påyrkade ($\frac{2}{3}$) men för treårsperioden i fråga icke torde vara för hög.

För egen del biträder försäkringsrådet riks-försäkringsanstaltens hemställan, att Grundström måtte av statsmedel tillerkännas ersättning motsvarande den, som skulle ha tillkommit honom, därest lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar varit tillämplig, och har icke något att erinra mot riks-försäkringsanstaltens uppskattning av invaliditetsgraden och beräkning av den årliga arbetsförtjänsten.

Statskontoret framhåller, att dispens från gällande preskriptionsbestämmelser endast bör medgivas, där alldeles särskilda förhållanden av ömmande art föreligga, men att statskontoret dock med hänsyn till tidigare riksdagsbeslut i fall, då vederbörandes familjeförhållanden och ekonomiska ställning varit i huvudsak likartade med Grundströms, icke ansåge sig böra göra erinran mot bifall till den föreliggande ansökningen. I överensstämmelse med tidigare tillämpade principer syntes dock livräntan icke böra utgå förrän från och med dagen för ansökans ingivande till riks-försäkringsanstalten.

*Departements-
chefen.*

Handlingarna utvisa, att Grundström ådragit sig silikos under arbete såsom slipare vid Sätters Yxfabrik under åren 1925—1931 samt att hans arbetsförmåga får anses vara genom sjukdomen nedsatt med 75 % åtminstone från den 26 augusti 1942, då sjukdomen genom röntgenundersökning först konstaterats. Därest sjukdomen skulle ha upptäckts inom tio år efter det han slutat det farliga arbetet skulle han ha varit berättigad till ersättning enligt de grunder, som stadgats i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar. Att Grundström, trots att han ända sedan 1935 besvärats av alltmera tilltagande andfåddhet och kraftlöshet, icke sökt läkare förrän 1942 synes bero dels på att han icke misstänkt, att dessa symptom kunde bero på lungsjukdom, och dels på hans ambition att i det längsta försöka klara sig själv. Med hänsyn härtill samt till att Grundström är familjeförsörjare med sju barn, därav tre minderåriga, finner jag starka skäl av humanitär natur tala för att ersättning av statsmedel beredes Grundström i samma omfattning, som skulle blivit fallet därest lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar varit tillämplig å honom. Då sjukdomen kan förväntas efter någon tid medföra ökad nedsättning av arbetsförmågan, synes något definitivt livräntebelopp icke böra nu fastställas.

Med hänvisning till det sålunda anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till Carl Filip Grundström må av det under femte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycks-

fall i arbete m. m. utbetalas ersättning med belopp, som skulle ha utgått därest lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkessjukdomar varit tillämplig å honom.

2:o.

Gällande bestämmelser m. m.

I fråga om gällande lagbestämmelser och tidigare fall, då ersättning av statsmedel beviljats, tillåter jag mig att hänvisa till vad jag anfört under 1:o.

Framställning om ersättning.

I skrivelse den 27 februari 1943 har före porslinsformaren Hans Gustav Paulus Möller, Gustavsberg, uppgivit, att han under anställning åren 1895—1938 vid porslinsfabriken i Gustavsberg ådragit sig silikos, som gjort honom helt oförmögen till arbete. Då en av honom gjord framställning om ersättning jämlikt lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar avslagits på grund av att sjukdomen skulle anses yppad före den 1 januari 1931, hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte bevilja honom ersättning av statsmedel med belopp, som skulle ha utgått därest nämnda lag varit tillämplig.

Av handlingar, som fogats vid skrivelsen, framgår att Möller redan år 1925 i samband med andra sjukdomar blivit röntgenundersökt och att därvid konstaterats sådana förändringar i lungorna, som bruka förorsakas av silikos, men att Möller icke förrän genom en förnyad undersökning år 1934 erhållit vetskap om att han lede av silikos. Framställningar om ersättning jämlikt lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar ha gjorts dels 1935, sedan Möller fått kännedom om sjukdomen, och dels 1938, då han på grund av sjukdomen tvingats att sluta sitt arbete. Båda dessa framställningar ha emellertid avslagits.

Utlåtanden över framställningen.

Utlåtanden i ärendet ha avgivits av riksförsäkringsanstalten, försäkringsrådet och statskontoret.

Riksförsäkringsanstalten har anfört:

Av anstalten verkställd utredning har givit vid handen, att Möller och hans hustru sakna förmögenhet och att de erhållit sin försörjning dels genom till Möller sedan april månad 1940 utgående folkpension med tillägg, för närvarande 454 kronor 80 öre per år, däri ej inräknat dyrtidstillägg, dels genom bidrag från deras två söner, som båda bott hos föräldrarna. Den ene av sönerna ämnar dock inom den närmaste tiden ingå äktenskap och avflytta från hemmet.

Med hänsyn till föreliggande omständigheter i detta fall synes det anstalten skäligt att — i likhet med vad som ägt rum enligt Kungl. Maj:ts beslut den 12 maj 1939 beträffande ersättning till före gjutgodsskrotaren A. L. Leonardsson — Möller genom särskilda åtgärder beredes ersättning av statsmedel. Denna ersättning torde böra utgå från och med den 10 mars 1943, då ifrågavarande ansökan inkom till Kungl. Maj:t. Därest lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar varit tillämplig i förevarande fall skulle till Möller hava utgått en ersättning med 2 000 kronor för år räknat, efter

en beräknad invaliditetsgrad av 100 % och en årlig arbetsförtjänst av 3 000 kronor. Från den sålunda beräknade ersättningen torde emellertid böra avdragas, dels förenämnda från folkpensioneringen till Möller utgående grundpension jämte tilläggspension i vad den hänför sig till tiden från och den 10 mars 1943 till den dag, då ersättningen först utbetalas, dels ock för tiden därefter grundpensionen, utgörande för år räknat 104 kronor 70 öre.

Försäkringsrådet har låtit verkställa viss ytterligare utredning rörande Möllers arbetsförtjänst, varav framgått att denna utgjort under de tre åren närmast före den 26 februari 1938, då arbetet avbrutits, resp. 2 648, 2 524 och 2 637 kronor och under två år närmast före den 21 januari 1925, då sjukdomen ansetts yppad, resp. 3 504 och 2 813 kronor. I anslutning härtill har uppgivits, att ackordsförtjänsterna omkring år 1925 reducerats rätt kraftigt, att Möllers arbetsförmåga under perioden 1935—1937 varit något nedsatt samt att en arbetskamrat till Möller i samma arbete haft en arbetsinkomst år 1936 av ca 2 700 kronor och år 1937 av 2 587 kronor.

Försäkringsrådet har för egen del tillstyrkt, att med hänsyn till tidigare beslut beträffande Leonardsson åtgärder vidtoges för beredande av ersättning åt Möller för tiden från och med den 10 mars 1943. Härjämte har försäkringsrådet anført:

Beträffande beräkningen av Möllers årliga arbetsförtjänst må erinras om, att den årliga arbetsförtjänsten vid bestämmande av ersättning enligt yrkessjukdomsförsäkringslagen beräknas efter de i lagen om försäkring för olycksfall i arbete givna regler för bestämmande av den årliga arbetsförtjänsten vid utgivande av ersättning enligt sistnämnda lag, därvid enligt särskild bestämmelse i yrkessjukdomsförsäkringslagen dagen för sjukdomens yppande skall anses motsvara dagen för olyckfallet. Såsom av handlingarna i ärendet framgår yppades Möllers ifrågavarande lungsjukdom år 1925. Beträffande olycksfall, som inträffat under åren 1920—1926, gäller att den årliga arbetsförtjänsten enligt olycksfallsförsäkringslagen icke må beräknas till högre belopp än 2 400 kronor. Därest yrkessjukdomsförsäkringslagen ägde tillämpning å yrkessjukdom, som yppats under nämnda år, skulle således vid utgivande av ersättning för sådan sjukdom maximum för den årliga arbetsförtjänsten utgöra 2 400 kronor. Med hänsyn härtill bör ersättningen till Möller icke beräknas efter högre årlig arbetsförtjänst än 2 400 kronor.

I likhet med riksförsäkringsanstalten anser försäkringsrådet att lungsjukdomen från och med den 10 mars 1943 medfört förlust av Möllers arbetsförmåga.

Riksförsäkringsanstalten har föreslagit, att från den ersättning, som enligt den beräknade årliga arbetsförtjänsten och invaliditetsgraden skulle tillkomma Möller, visst avdrag skulle ske med hänsyn till att Möller åtnjuter folkpension. Därest — såsom försäkringsrådet hemställt — ersättningen bestämmes i enlighet med de i yrkessjukdomsförsäkringslagen angivna grunder, kommer avdrag å ersättningen för ifrågavarande pensionsförmåner icke att äga rum. Enligt rådets mening föreligga icke heller skäl att i förevarande hänseende beträffande ersättningen till Möller föreskriva avvikelser från vad som följer av bestämmelserna i nämnda lag.

Chefen för försäkringsrådet samt ledamöterna Haynez, Lindahl och Åman voro skiljaktiga från övriga i beslutet deltagande ledamöter (Geijer, Rörmy, Löfmark, Aae, Carell och Hultman), såvitt anginge beräkningen av den årliga arbetsförtjänsten, och anförde härom:

Såsom i utlåtandet framhålles utgör dagen för sjukdomens yppande utgångspunkten för beräkningen av den årliga arbetsförtjänsten vid ersättning enligt yrkessjukdomsförsäkringslagen. Denna lagtillämpning har i praktiken mången gång visat sig leda till otillfredsställande resultat. Särskilt gäller detta sådana fall, då vederbörande med tämligen obruten arbetsförmåga fortsatt med sitt arbete till en tidpunkt, långt senare än den, då sjukdomen enligt vedertagna grunder skall anses yppad (ex. sjukdomen konstaterad på tidigt stadium genom röntgenfotografering, kanske av samtliga arbetare vid ett visst företag). Ersättningen har då ofta måst beräknas efter en lägre lön än den som gällde, då vederbörande många år senare avbrutit sitt arbete och allmänna löneläget varit avsevärt högre. Beviljad ersättning kommer i sådana fall icke att stå i proportion till vederbörandes verkliga ekonomiska förlust. I de fall, då ersättning i extraordinär ordning finnes böra utgivas, är intervallen mellan de båda angivna tidpunkterna oftast ännu större och risken för disproportion mellan ersättning och ekonomisk förlust mera framträdande. Även om i dessa fall yrkessjukdomsförsäkringslagens grunder böra tillämpas vid ersättningarnas fastställande, synes undantag från denna allmänna regel böra göras i fråga om den årliga arbetsförtjänsten och densamma i stället bestämmas efter skälighetsprövning, därvid inkomsten vid tidpunkten för arbetsavbrottet bör tillmätas betydelse. Vidare må framhållas, att någon yrkessjukdomsförsäkringslag ej fanns vid den tidpunkt, då stendammslunga skall anses yppad hos Möller. Då yrkessjukdomsförsäkringslagen infördes gällde i olycksfallsförsäkringslagen såsom högsta årliga arbetsförtjänst för livränta ett belopp av 3 000 kronor. Den årliga arbetsförtjänsten bör i förevarande fall med tillämpning av skälighetsberäkning bestämmas till 2 700 kronor.

Statskontoret vill med hänsyn till i detta fall föreliggande särskilda förhållanden icke motsätta sig, att Möller må komma i åtnjutande av ersättning efter yrkessjukdomsförsäkringslagens grunder och biträder även försäkringsrådets förslag i fråga om beräkningen av Möllers årliga arbetsförtjänst och i fråga om avdrag för folkpension. I sistnämnda avseende tillägger statskontoret, att det lär ankomma på pensionsstyrelsen att undersöka i vad mån Möller tillerkänd gottgörelse för sjukdomen kan komma att medföra minskning i den nu utgående folkpensionen.

Handlingarna i ärendet visa, att Möller varit anställd vid porslinsfabriken i Gustafsberg sedan 1895 och därunder ådragit sig yrkessjukdomen silikos, vilken från 1938 gjort honom helt oförmögen till arbete. Vid en röntgenundersökning, som i anledning av andra sjukdomar företagits år 1925, hade sådana förändringar konstaterats i hans lungor, att sjukdomen ansetts i yrkessjukdomsförsäkringslagens mening yppad sagda år, ehuru Möller vid denna tid icke haft några nämnvärda besvär därav och först år 1934 torde ha fått kännedom om att han lede av ifrågavarande sjukdom. Då sjukdomen emellertid skall anses yppad före yrkessjukdomsförsäkringslagens tillkomst, har någon ersättning jämlikt denna lag med hänsyn till övergångsbestämmelserna icke kunnat tillerkännas honom. I ett likartat fall har emellertid 1939 års riksdag beviljat ersättning av statsmedel. Även i förevarande fall finner jag starka skäl av humanitär art tala för att Möller beredes ersättning av statsmedel. I fråga om ersättningens belopp synes denna böra i princip bestämmas efter de i yrkessjukdomsförsäkringslagen angivna grun-

*Departements-
chefen.*

derna, men då sjukdomen i detta fall yppats redan före lagens tillkomst synes den för livräntan avgörande årliga arbetsförtjänsten skäligen böra beräknas med hänsyn till den förtjänst, Möller under de sista åren före arbetets avbrytande skulle kunnat påräkna, därest sjukdomen icke nedsatt hans arbetsförmåga, eller till 2 700 kronor. Då Möller får anses vara helt oförmögen till arbete, skulle livräntan utgå med två tredjedelar av nämnda belopp eller 1 800 kronor. Ersättningen torde böra utgå från och med den 10 mars 1943, då ansökningen till Kungl. Maj:t ingavs. Någon anledning att göra avdrag för den Möller tillkommande folkpensionen synes icke föreligga, i varje fall icke såvitt angår grundpensionen. Tilläggs pensionen kommer givetvis att bortfalla eller minskas, sedan livräntan börjat utgå.

Med hänvisning till det sålunda anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till Hans Gustav Paulus Möller må från och med den 10 mars 1943 av det under femte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. utbetalas en årlig livränta med belopp, som skulle ha utgått därest lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkesjukdomar varit tillämplig å honom och hans årliga arbetsförtjänst därvid beräknats till 2 700 kronor.

3:o.

Gällande bestämmelser m. m.

I fråga om gällande lagbestämmelser och tidigare fall, då ersättning av statsmedel beviljats, tillåter jag mig att hänvisa till vad jag anført under 1:o.

Framställning om ersättning.

I skrivelse den 7 april 1943 har arbetaren Oscar Wilhelm Litzén, Rosenfors fabrik, Skogstorp, under uppgift att han lede av silikos, för vilken han icke kunnat erhålla ersättning jämlikt yrkessjukdomsförsäkringslagen, anhållit, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att bereda honom samma sjukpenning och livränta, som om lagen varit tillämplig.

Verkställd utredning och utlåtanden över framställningen.

Utlåtanden i ärendet ha avgivits av riksförsäkringsanstalten, försäkringsrådet och statskontoret.

Av utredning, som riksförsäkringsanstalten verkställt, framgår att Litzén, som är född den 2 november 1876 och sedan 1906 anställd såsom slipare vid ovannämnda, Eskilstuna Jernmanufaktur Aktiebolag tillhöriga fabrik, under åren 1906—1919 varit sysselsatt med slipning å natursandstenar, vilket arbete medför fara för silikos. Efter 1919 har han endast sysslat med slipning å slipmaskiner med konstskivor eller smärgling å limmade skivor, vilket arbete knappast anses kunna hänföras till sådant, där fara föreligger för uppkomst av silikos. Fram till 1928 har dock arbetet utförts i lokal, där sandstensslipning samtidigt förekommit i viss omfattning.

Vid röntgenundersökning den 22 mars 1941 konstaterades tämligen starkt utbredda lungförändringar, som antagligen härrörde från silikos i förening med tuberkulos. Försäkringsrådets läkare, docenten Westergren, har uttalat, att de å röntgenbilden synliga silikoförändringarna vore så uttalade, att diagnosen stendammslunga vore befogad med hänsyn jämväl till att Litzén under åren 1906—1919 varit sysselsatt i farligt arbete. Riksförsäkringsanstaltens läkare, docenten Torsten Bruce, har med ledning av en senare, den 18 april 1942 verkställd röntgenundersökning ställt diagnosen silikos i stadium III med betydande skrumpling av lungorna samt förklarat, att det vore ovisst om något inslag av tuberkulos föreläge samt att sjukdomen vore så långt framskriden, att man hade anledning att, trots vissa inträdda åldersförändringar, räkna med att den medförde oförmåga till kroppsarbete (100 procent invaliditet).

Litzén har varit sjukskriven för silikos 136 dagar i tre omgångar under 1941, 20 dagar under 1942 och 13 dagar under första halvåret 1943. För dessa tider har han uppburit ersättning från Södermanlands-Västmanlands erkända centralsjukkassa. Hans arbetsinkomst under tid, då han varit i arbete, uppgives vara i genomsnitt densamma som före sjukdomens inträffande och har under första halvåret 1943 uppgått till i genomsnitt ca 78 kronor per vecka.

Litzén har den 2 oktober 1941 begärt ersättning hos Arbetsgivarnas ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag, där han är försäkrad för olycksfall i arbete, men bolaget har genom beslut den 3 mars 1942, som fastställts av försäkringsrådet den 23 mars 1943, avslagit framställningen emedan Litzén icke efter ikraftträdandet av lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar varit sysselsatt i farligt arbete.

Riksförsäkringsanstalten har såsom yttrande i ärendet anført, att den med hänsyn till vad som blivit utrett skulle, därest yrkessjukdomsförsäkringslagen varit tillämplig, tillerkänna Litzén livränta från och med den 23 mars 1941 efter en beräknad årlig arbetsförtjänst av 3 000 kronor och en invaliditetsgrad, som från och med samma dag och tillsvidare, så länge Litzén utan hinder av sjukdomen hade nuvarande arbetsförtjänst, skäligen skulle uppskattas till 25 % men som i mån av arbetsförmågans ytterligare nedsättning på grund av denna sjukdom skulle höjas. Anstalten hemställde vidare med hänsyn till omständigheterna, att Kungl. Maj:t måtte av statsmedel bereda Litzén ersättning i enlighet med vad sålunda anförts.

Försäkringsrådet har anført, att enligt dess mening Litzén icke varit sysselsatt i farligt arbete efter ikraftträdandet av yrkessjukdomsförsäkringslagen, och att rådet med hänsyn härtill knappast ansåge skäl föreligga att vidtagna åtgärder för beredande av ersättning av statsmedel åt Litzén för sjukdomen. Därest Kungl. Maj:t emellertid i överensstämmelse med riksförsäkringsanstaltens förslag skulle finna, att ersättning av statsmedel borde beredas Litzén, hade försäkringsrådet icke något att erinra mot de grunder, efter vilka anstalten ansett ersättningen böra beräknas.

Försäkringsrådet Geijer var av skiljaktig mening och anförde:

Då det gäller ersättnings utbetalande av statsmedel till personer, som lida av silikos, men som på grund av yrkessjukdomsförsäkringslagens förmålla begränsningar (3 och 7 §§ samt övergångsbestämmelserna i lagen) icke kunna erhålla ersättning enligt lagen, borde det enligt min mening principiellt sett vara av underordnad betydelse, om vederbörande faller utanför lagen på grund av den ena eller andra av dessa bestämmelser. Då ersättning redan i ett flertal fall av statsmedel tillerkänts silikossjuka, som av den ena eller andra orsaken — t. ex. sjukdomens yppande före lagens ikraftträdande — fallit utanför yrkessjukdomsförsäkringslagen, anser jag följaktligen att några giltiga skäl knappast föreligga, varför ett strängare betraktelsesätt nu skulle tillämpas på den som efter lagens ikraftträdande icke varit sysselsatt med farligt arbete.

Vid bestämmande av huruvida ersättning skall utgå samt vid beräkning av ersättningens storlek anser jag emellertid, att hänsyn skäligen bör tagas ej allenast till silikosens svårighetsgrad samt till den minskning i arbetsförtjänst, som genom sjukdomen tillskyndas vederbörande, utan även i någon mån till den sjukes ekonomiska ställning i allmänhet och särskilt till antalet minderåriga barn och andra, som för sitt uppehälle varit beroende av hans arbetsförtjänst.

Då fullständig utredning för ärendets bedömande från ovan angivna synpunkter icke föreligger, kan jag i ärendets nuvarande skick icke föreslå något belopp, med vilket ersättning i förevarande fall bör utgå.

Statskontoret har framhållit, att Litzén alltjämt är arbetsför och innehar anställning med i genomsnitt samma inkomst som före det han drabbades av yrkessjukdomen, samt anfört att sådana omständigheter av ömmande art icke kunde anses föreligga, att dispens från gällande ersättningsbestämmelser enligt yrkessjukdomsförsäkringslagen borde medgivas.

*Departements-
chefen.*

Av utredningen framgår, att Litzén varit anställd såsom slipare vid Rosenfors fabrik sedan 1906 och att han härunder ådragit sig silikos, vilken numera enligt läkarutlåtandena befinner sig i stadium III. Arbetsförhållandena under anställningstiden ha emellertid växlat och de ha i varje fall icke efter ikraftträdandet av lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar ansetts vara sådana, att fara för silikos förelegat. På grund härav har ersättning enligt nämnda lag med hänsyn till övergångsbestämmelserna icke kunnat utgivas.

Då Litzén emellertid ända tills sjukdomen under år 1941 yppades arbetat inom samma fabrik och med i huvudsak likartat arbete, kommer det givetvis att te sig svårförklarligt för vederbörande, att ersättning icke kunnat utgivas. Under sådana förhållanden anser jag, att starka skäl av humanitär natur tala för att Litzén tillerkännes ersättning av statsmedel motsvarande vad som skulle ha tillkommit honom därest lagen varit tillämplig. Från ersättningen torde dock böra avdragas vad Litzén i anledning av förevarande sjukdom uppburit från sjukkassa.

Med hänvisning till det sålunda anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till Oscar Wilhelm Litzén må av det under femte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. utbetalas ersättning med belopp, som skulle ha

utgått därest lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkesjukdomar varit tillämplig å honom, dock med avdrag för belopp, som Litzén i anledning av nu ifrågavarande sjukdom uppburit från sjukkassa.

4:o.

Gällande bestämmelser m. m.

I fråga om gällande lagbestämmelser och tidigare fall, då ersättning av statsmedel beviljats, tillåter jag mig att hänvisa till vad jag anfört under 1:o.

Framställning om ersättning.

I en till riksförsäkringsanstalten ingiven skrivelse den 1 juni 1943 har gruvarbetaren Lars Anton Wäppling, Malmberget, som under anställning hos Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag ådragit sig silikos, för vilken ersättning enligt lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar icke kunnat erhållas, anhållit att få komma i åtnjutande av ersättning av statsmedel för nämnda sjukdom.

Av handlingar, som bifogats skrivelsen, framgår att Wäpplings arbete intill oktober 1927 bestått i borring och skrädning i gruva, vilket arbete är av sådan natur, att fara för silikos därvid föreligger. Därefter har Wäppling under några år haft sitt arbete förlagt till det fria och från 1931 i sovringsverken. Den 1 september 1941 har Wäppling, som är född den 10 november 1875, slutat sin anställning hos bolaget och därvid tillerkänts pension med 900 kronor per år jämte dyrtidstillägg, f. n. 20,7 procent. Vid röntgenundersökning den 26 augusti 1936 konstaterades hos Wäppling silikosbetingade förändringar i lungorna, men han hade då icke några sjukdomssymptom. Enligt ett år 1942 utfärdat läkarintyg är Wäppling sedan 1940 och för framtiden oförmögen att utföra sitt tidigare arbete men skulle däremot kunna utföra stillasittande arbete. Omkring ett år efter pensioneringen gjordes anmälan om yrkessjukdomen till Arbetsgivarnes ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag, där Wäppling försäkrats för olycksfall i arbete. Bolaget fann emellertid genom beslut den 13 oktober 1942, som fastställdes av försäkringsrådet den 14 april 1943, att ersättning enligt yrkessjukdomsförsäkringslagen icke kunde utgå, då Wäppling icke varit sysselsatt i farligt arbete inom ett år före sjukdomens yppande.

Utlåtanden över framställningen.

Utlåtanden i ärendet ha avgivits av riksförsäkringsanstalten, försäkringsrådet och statskontoret.

Riksförsäkringsanstalten har verkställt utredning rörande arten av Wäpplings arbete efter 1931 och beträffande den silikوسفara, som där kunde föreligga. Anstaltens arbetarskyddsbyrå har härom uttalat, att arbete i sovringsverk icke kan anses utgöra arbete i verksamhet, där fara föreligger för stendammlunga, då i vårt land icke något fall av sjukdomen förekommit vid arbete i sovringsverk, ehuru omfattande undersökningar verkställdes av

personalen vid norrländska sovringsverk, däribland av ett flertal arbetare, som varit sysselsatta med dylikt arbete under en tid av 15—25 år.

Rörande Wäpplings sjukdomstillstånd har ett flertal läkarutlåtanden avgivits. Läkaren vid riksförsäkringsanstaltens arbetarskyddsavdelning doktor Torsten Bruce har i yttrande den 1 juli 1943 anført, att Wäppling led av silikos i stadium III, att någon skrumpning av lungorna ej hade inträtt, varför anledning ej funnes att antaga, att silikosen medförde synnerligen hög invaliditet, och att med hänsyn till att Wäppling därjämte led av viss sjukdom av åldersnatur (cardioscleros med hypertoni) den av yrkessjukdomen orsakade nedsättningen av Wäpplings arbetsförmåga kunde uppskattas till 60 procent.

Riksförsäkringsanstalten har för egen del anført, att anstalten därest lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar i förevarande fall vore tillämplig skulle tillerkänna Wäppling årlig livränta att utgå från och med den 1 september 1941 efter en beräknad årlig arbetsförtjänst av 3 000 kronor och en invaliditetsgrad av tills vidare 66 ²/₃ procent, varjämte anstalten, ehuru det generella bemyndigandet till utbetalning av ersättning i vissa fall av stendammslunga icke syntes vara tillämpligt i förevarande fall, med hänsyn till omständigheterna föreslagit, att Kungl. Maj:t måtte av statsmedel bereda Wäppling ersättning i enlighet med vad sålunda anförts.

Försäkringsrådet samt dess ledamot, försäkringsrådet Geijer, ha avgivit utlåtanden av enahanda innehåll som beträffande det under 3:o här förut refererade fallet.

Statskontoret har framhållit, att Wäppling åtnjuter ålderspension från arbetsgivaren med 900 kronor för år jämte dyrtidstillägg, samt anført att sådana omständigheter av ömmande art icke kunde anses föreligga, att dispens från gällande bestämmelser enligt yrkessjukdomsförsäkringslagen borde medgivas.

Departements-
chefen.

Av handlingarna i ärendet framgår, att Wäppling under en långvarig anställning hos Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag ådragit sig silikos, vilken numera enligt läkarutlåtandena befinner sig i stadium III. Efter att en längre tid hava sysslat med borring och skrädning under jord, i vilket arbete fara för silikos föreligger, flyttades har år 1928 till annat arbete, där dylik fara icke ansetts föreligga. På grund av att Wäppling sålunda icke efter yrkessjukdomsförsäkringslagens ikraftträdande varit sysselsatt i s. k. farligt arbete har ersättning för yrkessjukdomen enligt gällande bestämmelser icke kunnat utbetalas. Emellertid synas i detta fall, som är likartat med det under 3:o behandlade, starka skäl av humanitär natur föreligga för att Wäppling tillerkännes ersättning av statsmedel motsvarande vad som skulle ha utgått därest lagen varit tillämplig. Ersättningen torde böra utgå för tiden från och med den 1 juni 1943, då framställningen om ersättning av statsmedel ingavs.

Under åberopande av det sålunda anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till Lars Anton Wäppling må av det under femte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. för tiden från och med den 1 juni 1943 utbetalas ersättning med belopp, som skulle ha utgått därest lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkessjukdomar varit tillämplig å honom.

5:o.

Gällande bestämmelser m. m.

I fråga om gällande lagbestämmelser och tidigare fall, då ersättning av statsmedel beviljats, tillåter jag mig hänvisa till vad jag anfört under 1:o.

Framställning om ersättning.

Den 12 maj 1941 inkom till riksförsäkringsanstalten en av Surahammars Bruks Aktiebolag gjord anmälan om yrkessjukdom, som den 2 april 1932 skulle hava yppats hos reparatören Nils Gustav Andersson, Surahammar. Enligt anmälan hade Andersson, som var född den 20 september 1886 och varit anställd hos bolaget sedan den 12 april 1904, till följd av sjukdomen måst avbryta arbetet den 6 februari 1941. Beträffande Anderssons sysselsättning uppgavs, att han under åren 1904—1918 utfört diverse arbeten i martinverk och från år 1919 verkstadsarbete, bestående i maskinmontage och maskinreparation. Enligt ett vid anmälan fogat läkarintyg hade Andersson uppgivit, att han åren 1904—1907 arbetat som sandblandare i gjuteri och åren 1907—1937 varit behjälplig med silikattegelmurning, i vilken verksamhet arbetstiden dock varit i hög grad intermitterant. Hans arbete som reparatör hade även varit förenat med exposition för stendamm. På grund härav hade fallet anmälts för vederbörlig bedömning. Sedermera anmäldes till riksförsäkringsanstalten, att Andersson avlidit den 9 juni 1941. Vid obduktionen hade framgått, att Andersson, förutom av lungtuberkulos och tuberkulös hjärtsäcksinflammation, även lidit av silikos. I ett till riksförsäkringsanstalten avgivet utlåtande över införskaffade röntgenbilder av Anderssons lungor meddelade docenten Erik Lysholm, Stockholm, att den ursprungliga bilden från en år 1934 verkställd undersökning röntgenologiskt liknade tuberkulos, men att bilden vid senare undersökningar i viss mån ändrat karaktär, varför det röntgenologiskt icke kunde uteslutas, att en viss grad av silikos inginge i bilden. Emellertid meddelade bolaget vid av riksförsäkringsanstalten framställd förfrågan, att de av Andersson lämnade uppgifterna beträffande hans sysselsättning vore oriktiga, i det att Andersson sedan år 1919 ej haft befattning med murning av något slag, samt vidhöll uppgiften, att Andersson under åren 1919—1941 varit verkstadsarbetare och reparatör och att hans arbete under denna tid icke varit förenat med exposition för stendamm. Åren 1904—1907 hade Andersson varit sandblandare i gjuteriet. Åren 1908—1911 hade han arbetat som kokillrensare i martinverket och åren 1912—1917 sysselsatts med diverse arbeten därstädes, varvid det ej vore uteslutet, att han vid något enstaka tillfälle varit behjälplig med murning av silikattegel. Åren

1917--1918 hade Andersson tjänstgjort som skänkskötare, varvid han i mindre utsträckning handskats med murbruk, vari inginge, bland annat, malda sili-kattegel, vilket arbete vore förenat med en viss exposition för stendamm.

Med anledning av vad sålunda förekommit meddelade riks-försäkrings-anstalten Anderssons stärbhus den 1 november 1941, att då, såvitt av hand-lingarna i ärendet framginge, Andersson icke efter ikrafträdandet den 1 januari 1931 av lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar, i den del den-samma avsåge yrkessjukdom, framkallad genom inverkan av stendamm, varit sysselsatt med arbete i verksamhet, där han varit utsatt för inverkan av den art, som kunde framkalla sjukdomen ifråga, någon ersättning med hänsyn till övergångsbestämmelserna i nämnda lag icke kunde utgå.

Över riks-försäkringsanstaltens beslut anförde den avlidnes änka Signe Josefina Andersson, född Kohlin, besvär hos försäkringsrådet, vari hon gjorde gällande, att Andersson år 1932 och åren närmast därefter under arbete som reparatör i järnverkets olika avdelningar mycket ofta hade varit utsatt för stendamm, varför hon yrkade, att riks-försäkringsanstalten måtte åläggas att till stärbhuset utgiva ersättning enligt yrkessjukdomsförsäkringslagen. I ytt-rande över besvären tillbakavisade bolaget påståendet, att Andersson efter år 1919 skulle hava utfört arbete, vari han varit utsatt för stendamm. Sedan Signe Andersson delgivits detta yttrande, ingav hon till försäkringsrådet ett av svenska metallindustriarbetareförbundets avdelning i Surahammar avgivet intyg, vari anfördes, att Anderssons arbete som reparatör i allmänhet utförts under omständigheter, där risk föreläge för uppkomsten av silikos. Åratals gammalt damm, även stendamm, rördes upp under reparationsarbetena och enär arbetaren ej kunde iakttaga försiktighet, måste han inandas detta damm. Riks-försäkringsanstaltens läkare för arbetarskyddsärenden, doktor Torsten Bruce, framhöll i ett den 17 september 1942 avgivet yttrande, att det ej med absolut säkerhet kunde uteslutas, att hos Andersson det arbete, som utförts efter den 1 januari 1931, påverkat och bidragit till att vidareutveckla den yrkessjukdom, varav Andersson avled, men att det dock vore mera sannolikt, att silikoskomponenten hos Andersson helt kunde tillskrivas det arbete, som utförts före den 1 januari 1931. Vidare uttalade riks-försäkringsanstaltens arbetarskyddsbyrå i utlåtande den 24 maj 1943, att den medicinska littera-turen i ämnet eller i vårt land vunnen erfarenhet icke gäve stöd för antagan-det, att det arbete, som av Andersson utförts efter den 1 januari 1931, skulle för en person med friska lungor kunna anses hava varit arbete i verksamhet, där fara föreläge för stendammslunga, men att det däremot icke syntes vara uteslutet, att i fråga om Andersson nämnda arbete varit att anse som farligt arbete.

Genom utslag den 25 juni 1943 förklarade sig härefter försäkringsrådet ej finna skäl göra ändring i överklagade beslutet.

I skrivelse den 20 januari 1944 har svenska metallindustriarbetareförbundet hemställt, att Kungl. Maj:t av nåd måtte medgiva ersättning för den yrkessjuk-dom, varav Andersson led under sin levnad.

Utlåtande över framställningen.

I utlåtande över framställningen har *riksförsäkringsanstalten* anfört:

Andersson har under sin anställning hos Surahammars Bruks Aktiebolag obestriddligen ådragit sig silikos. Vid provning av frågan, i vad mån denna sjukdom bidragit till dödsfallet, har riks-försäkringsanstalten i anslutning till yttrande, som i denna fråga avgivits av den hos anstalten anställda specialisten på lungsjukdomarnas område, överläkaren A. Gullbring, funnit dödsfallet ha inträffat under sådana förhållanden, att ersättning i anledning av detsamma jämlikt lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar skolat utgivas, därest Andersson på grund av sin ådragna yrkessjukdom befunnits berättigad till ersättning jämlikt samma lag. Även om vid det försäkringsrättsliga bedömandet det icke kunnat anses ådagalagt, att Andersson efter 1931 års ingång utfört arbete i verksamhet, där fara förelegat för sjukdomen, har likväl vid ärendets behandling inom riks-försäkringsanstalten den möjligheten icke kunnat anses helt utesluten, att Andersson efter lagens ikraftträdande varit sysselsatt i dylikt arbete. Med hänsyn härtill finner sig riks-försäkringsanstalten för sin del icke vilja motsätta sig, att åtgärder vidtagas i syfte att av statsmedel bereda Anderssons änka understöd i anledning av dödsfallet. Därest sådant understöd befinnes böra utgivas, torde detsamma böra utgå enligt samma grunder, som skulle hava gällt, därest lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar varit tillämplig. Jämlikt bestämmelserna i 7 § lagen om försäkring för olycksfall i arbete, vilka bestämmelser i fråga om ersättning för yrkessjukdom skola äga motsvarande tillämpning, skall, om olycksfallet medfört arbetarens död, till änka, när äktenskapet slutits före olycksfallet, i ersättning utgivas en livränta från dödsfallet, så länge hon lever ogift, å ett årligt belopp, motsvarande en fjärdedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Denna torde härvid kunna beräknas hava uppgått till 3 000 kronor.

Av handlingarna i ärendet framgår, att Andersson under sin anställning hos Surahammars Bruks Aktiebolag ådragit sig silikos ävensom att sjukdomen i fråga varit bidragande till hans död. Då det emellertid icke kunnat anses ådagalagt, att Andersson efter den 1 januari 1931 varit sysselsatt med arbete i verksamhet, där fara förelegat för silikos, har någon ersättning icke kunnat utgå till hans änka Signe Josefina Andersson, född Kohlin. Emellertid har riks-försäkringsanstalten uttalat, att vid ärendets behandling inom anstalten den möjligheten icke kunnat anses helt utesluten, att Andersson efter nämnda den 1 januari 1931 varit sysselsatt med nyss nämnt arbete. Med hänsyn härtill och då även starka skäl av humanitär natur synas mig tala för att änkan beredes ersättning av statsmedel i anledning av makens dödsfall, finner jag mig böra tillstyrka, att sådan ersättning må utgå till henne. Ersättningen synes på sätt riks-försäkringsanstalten föreslagit böra bestämmas efter samma grunder som skulle ha gällt därest yrkessjukdomsförsäkringslagen varit tillämplig. Ersättningen torde alltså böra utgå i form av livränta, därvid livräntebeloppet med utgångspunkt från den avlidnes årliga arbetsförtjänst, av riks-försäkringsanstalten beräknad till 3 000 kronor, synes böra bestämmas till 750 kronor om året, att utgå för tiden från och med den 10 juni 1941.

Med hänvisning till det sålunda anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:tt måtte föreslå riksdagen medgiva,

*Departements-
chefen.*

att till Signe Josefina Andersson, född Kohlin, må från och med den 10 juni 1941 så länge hon lever ogift av det under femte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. utbetalas en livränta med belopp, som skulle ha utgått till henne därest lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkessjukdomar varit tillämplig å den yrkessjukdom, som föranledde hennes mans död, samt mannens årliga arbetsförtjänst därvid befunnits uppgå till 3 000 kronor.

6:o.

Gällande bestämmelser.

Enligt 7 § lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete skall, då olycksfall medfört en arbetares död, utgivas begravningshjälp med en tiondel av hans årliga arbetsförtjänst, dock minst 250 kronor, samt livräntor till vissa efterlevande, bl. a. till den avlidnes änka, när äktenskapet slutits före olycksfallet, så länge hon lever ogift, å ett årligt belopp motsvarande en fjärdedel av arbetsförtjänsten och till vart och ett av hans barn, som ej fyllt sexton år, evad det fötts inom eller utom äktenskapet, eller adoptivbarn under nämnda ålder, som adopterats före olycksfallet, till dess barnet uppnått samma ålder, ett årligt belopp motsvarande en sjätte-del av arbetsförtjänsten.

Framställning om ersättning.

Den 18 november 1942 omkom bergarbetaren Karl Oskar Gustafsson, Vänersborg, genom olyckshändelse (stenras) under arbete hos statens vattenfallsverk. Gustafsson var ogift och saknade egna barn. Han hade emellertid sedan nio år tillbaka sammanlevat med Svea Osine Konstantia Larsson, född Berg, och lysning till äktenskap dem emellan hade avkunnats två gånger (den 8 och den 15 november 1942) innan äktenskapet omöjliggjordes genom Gustafssons död. Svea Larsson, som är född den 7 september 1904 och tidigare varit gift men blivit änka 1931, har i det tidigare äktenskapet tre barn, därav ett under 16 år, nämligen sonen Frank Ragnvald Larsson, född den 10 juni 1928.

I anledning av olycksfallet har riksförsäkringsanstalten beslutat att utgiva begravningshjälp till den avlidnes dödsbo enligt bestämmelserna i olycksfallsförsäkringslagen med 390 kronor, beräknat efter en årlig arbetsförtjänst å 3 900 kronor, men kunde livränta till Svea Larsson och hennes minderårige son icke utgå, då äktenskap mellan henne och den avlidne icke slutits före olycksfallet.

I en den 18 mars 1943 ingiven ansökning har Svea Larsson anhållit, att Kungl. Maj:t måtte medgiva henne och hennes minderårige son rätt till livränta i anledning av olycksfallet som om äktenskapet hade blivit dessförrinnan fullbordat. I skrivelsen anföres vidare i huvudsak följande: Gustafsson och Svea Larsson hade under nio års tid levat som man och hustru, varunder Gustafsson ägnat full faderlig omsorg om de tre barnen. De hade

gemensamt skaffat ett eget hem genom att bygga en bostadsfastighet. Gustafsson hade vidare upprättat ett testamente till förmån för Svea Larsson. Det hade varit deras avsikt att ingå äktenskap omedelbart efter tredje lysningsdagen. Gustafsson hade sedan 1935 varit anställd vid statens vattenfallsverk med undantag för smärre avbrott.

Av handlingar, som fogats vid skrivelsen, framgår vidare, att bouppteckningen efter Gustafsson visar en behållning å ca 5 500 kronor, vilken jämlikt testamente tillfallit Svea Larsson, att hon i övrigt icke äger några tillgångar utom ett torftigt lösbo, att Svea Larsson sedan 15 år lidit av kroniska ledgångsbesvär i de flesta leder och av nervositet samt att hennes arbetsförmåga på grund härav är betydligt nedsatt och med säkerhet kommer att förbli så i framtiden.

Utlåtanden över framställningen.

Utlåtanden i ärendet ha avgivits av riks försäkringsanstalten, försäkringsrådet och statskontoret.

Riksförsäkringsanstalten anför, att det knappast torde ankomma på anstalten att uttala sig i frågan, huruvida i fall, där ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagens bestämmelser icke kan utgå, åtgärder skäligen böra vidtagas för beredande av ersättning i särskild ordning enligt lagens grunder, men att omständigheterna i förevarande fall enligt anstaltens mening på ett särskilt sätt torde fylla de fordringar, som kunde uppställas härför.

Försäkringsrådet finner särskilda skäl föreligga för bifall till förevarande framställning, såvitt avser livränta till Svea Larsson.

Statskontoret erinrar om vissa fall då statsmakterna tidigare beviljat pension åt sådana efterlevande efter i statens tjänst anställda personer, som vid en ordnad familjepensionering icke skulle åtnjutit pensionsrätt (se proposition nr 159:1925) och anför vidare, att omständigheterna i det föreliggande fallet äro sådana, att särskilda skäl kunna anses tala för att åtgärder vidtagas för beredande av understöd av statsmedel åt Svea Larsson. Understödet syntes böra jämsställas med livränta enligt olycksfallsförsäkringslagen samt uppgå till belopp, som skulle ha utgått, därest Svea Larsson varit gift med Gustafsson, eller 975 kronor.

Av handlingarna i ärendet framgår, att Gustafsson då han omkom till följd av olycksfall i arbetet sammanlevat med Svea Larsson under nio års tid och att det varit deras avsikt att legalisera förbindelsen genom giftermål, vilket skulle ha fullbordats genom vigsel blott någon vecka efter dagen för olycksfallet. Svea Larsson har under nämnda tid för sin försörjning varit helt beroende av Gustafssons arbete och likaså hennes tre barn i den mån de icke kunnat försörja sig själva. Hennes egen arbetsförmåga är därjämte på grund av sjukdom väsentligt nedsatt. Under sådana förhållanden synes det mig skäligt, att staten, som vid olyckstillfället och under ett flertal år dessförinnan varit Gustafssons arbetsgivare, utgiver livränta till Svea

*Departements-
chefen.*

Larsson efter samma grunder, som skulle ha gällt därest äktenskapet blivit fullbordat före olycksfallet. I enlighet med myndigheternas förslag synes livräntan böra bestämmas till 975 kronor om året, räknat från den 19 november 1942. Däremot synas tillräckliga skäl icke föreligga för att av statsmedel bevilja ersättning till Svea Larssons minderårige son, då denne icke skulle varit berättigad till ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen även om äktenskapet varit fullbordat före olycksfallet.

Med hänvisning till det sålunda anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att medgiva,

att till Svea Osine Konstantia Larsson, född Berg, må av det under tolfte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Diverse pensioner och understöd m. m. utbetalas en livränta å 975 kronor från och med den 19 november 1942 så länge hon lever ogift.

7:o.

Gällande bestämmelser.

Enligt lagen den 11 juni 1937 om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer skall till dylik person, som är försäkrad jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete och till följd av krigsätgård drabbas av olycksfall i eller utom arbetet, utgå viss ersättning, som beräknas efter förmånligare grunder än olycksfallsförsäkringslagens. Vid bestämmande av livränta skall sålunda den skadades årliga arbetsförtjänst beräknas till minst 3 600 kronor och högst 6 240 kronor och vidare skall vid dödsfall eller bestående invaliditet utöver livränta utgivas ett engångsbelopp, uppgående till minst 9 000 kronor vid fullständig förlust av arbetsförmågan och vid nedsättning av densamma det lägre belopp, som svarar mot nedsättningen.

Framställning om ersättning.

I skrivelse den 29 januari 1943 har svenska sjöfolksförbundet anhållit, att sjömannen Wiktor Metz, vilken skadats genom olyckshändelse ombord å ångfartyget »Torne» i Narviks hamn i samband med tyska stridskrafternas ockupation av hamnen den 9 april 1940, men som icke erhållit ersättning enligt krigsförsäkringslagen, emedan skadan icke ansetts direkt försäkrad av krigsätgård, måtte av statsmedel beredas motsvarande ersättning som om lagen varit tillämplig.

Metz har av vederbörande försäkringsbolag tillerkänts livränta för tiden den 4 september 1941—den 31 augusti 1943 efter 380 kronor för år, räknat efter en invaliditetsgrad av 20 procent och en årlig arbetsförtjänst av 2 850 kronor. Framställning om ersättning enligt krigsförsäkringslagen har däremot avslagits.

Utlåtanden över framställningen.

Utlåtanden i ärendet ha avgivits av riksförsäkringsanstalten, försäkringsrådet och statskontoret.

Riksförsäkringsanstalten har avstyrkt framställningen och därvid anført, bland annat:

Vid ifrågavarande tillfälle hade till följd av stridshandlingar mellan norska och tyska sjöstridskrafter order givits om fartygets kvarliggande i hamnen. Under härav föranledd ankarfällning hade wiren råkat slira, varvid de personer som ombesörjde arbetet släppte wiren och lät den löpa ut. Metz hade då kommit i vägen för wiren och fått högra benet avslaget. Under arbetet i fråga förekommo ej några stridshandlingar, men sådana hade kunnat väntas när som helst. Enligt befälhavarens mening kunde, fast någon direkt brådskas med ankarfällningen ej förelåg, nervositet möjligen varit orsak till olycksfallet och vidare den omständigheten, att fartygets back varit täckt av snö och is. Det arbete, varunder olycksfallet inträffade, har sålunda företagits med hänsyn till krigsåtgärder. Arbetet var ett å fartyg förekommande vanligt sådant. Anstalten anser emellertid, att orsakssammanhang i den mening, som förutsattes för rätt till ersättning enligt krigsförsäkringslagen, icke kan anses föreligga mellan olycksfallet och de företagna krigsåtgärderna. I ett annat ur ersättningssynpunkt likartat fall har ersättning enligt krigsförsäkringslagen vägrats för ett olycksfall, som inträffat under vanligt arbete medan ett svenskt fartyg på order av engelska myndigheter och under befäl av engelsk prisbesättning färdats från en engelsk hamn till en annan för att i den senare lossa en del av lasten.

Försäkringsrådet har i sammanhang med förevarande ärende även avgivit yttrande över ett av sjöfolksförbundet framfört förslag till ändring i krigsförsäkringslagen i ändamål att under lagen skulle hänföras icke blott sådana olycksfall, som äro en direkt följd av krigsåtgärd, utan även olycksfall, som med all sannolikhet kunnat undvikas, därest icke särskilda krigsförhållanden förelegat. Försäkringsrådet avstyrker förslaget till lagändring och anför beträffande framställningen om ersättning att om en sådan lagändring komme till stånd, att det ifrågavarande olycksfallet enligt lagens ändrade lydelse skulle omfattats av krigsförsäkringen, så skulle detta utgöra ett skäl för att bereda Metz ersättning av statsmedel enligt de i krigsförsäkringslagen angivna grunderna, med avdrag dock för den ersättning, som utgått och kommer att utgå enligt olycksfallsförsäkringslagen.

Statskontoret avstyrker framställningen på de av riksförsäkringsanstalten anförda skälen.

Av utredningen framgår, att Metz skadats vid arbete, som föranletts av krigsåtgärder, nämligen tyska sjöstridskrafterns ockupation av Narviks hamn den 9 april 1940. Då emellertid det arbete, varunder olyckan inträffade, var sådant som vanligen förekommer ombord å fartyg (ankarfällning), och det icke ansetts bevisat att krigsåtgärder direkt eller indirekt förorsakat olyckan, har han icke erhållit ersättning enligt krigsförsäkringslagen utan allenast efter de mindre förmånliga grunder, som gälla enligt olycksfallsförsäkringslagen. Emellertid synes i förevarande fall sambandet mellan krigsåtgärderna och olycksfallet vara tämligen starkt markerat och talar i varje fall stor sannolikhet för att krigsförhållandena åtminstone så till vida inverkat på olycksfallet, att de hos besättningen förorsakat en viss nervositet, som i sin

*Departements-
chefen.*

tur medfört risk för olycksfall. Under sådana förhållanden synes det mig skäligt att Metz, trots att krigsförsäkringslagen icke är formellt tillämplig på det ifrågavarande olycksfallet, beredes motsvarande ersättning av statsmedel. Därvid torde avdrag böra göras för vad som utgivits jämlikt olycksfallsförsäkringslagen.

Under hänvisning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att medgiva,

att till Wiktor Metz må av det under femte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. utbetalas ersättning av statsmedel enligt de i lagen den 11 juni 1937 om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer angivna grunder, med avdrag dock för den ersättning, som utgått och kommer att utgå till Metz jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

8:o.

Framställning om ersättning.

Genom olycksfall i arbete den 18 september 1905 ådrog sig textilarbetaren Karl Adrian Karlsson, född den 13 februari 1886, en skada å vänstra foten. Skadan föranledde amputation å basfalangen till de fyra inre tårna å nämnda fot nära leden mot mellanfotsbenen. På grund av försäkring i riksförsäkringsanstalten enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete tillerkände anstalten Karlsson en årlig livränta å 45 kronor, motsvarande nedsättning av arbetsförmågan med 15 procent, från och med den 29 oktober 1905.

I 6 § nyssnämnda lag stadgas, att för tid, varunder någon till livränta enligt lagen berättigad är bosatt utom riket, han ej må uppbära sådan ränta. Då enligt till riksförsäkringsanstalten inkomna meddelanden Karlsson varit bosatt utom riket sedan slutet av år 1926, har med hänsyn till nyssnämnda bestämmelse livräntan ej utbetalats till Karlsson för tiden från och med den 1 oktober 1926.

I en till riksförsäkringsanstalten den 18 oktober 1943 inkommen skrivelse gjorde Karlsson, då bosatt i Malmö, framställning om utbetalning av den honom tillerkända livräntan.

Genom beslut den 29 oktober 1943 fann riksförsäkringsanstalten, enär framställning om utbekommande av livränta gjorts först sedan mer än tio år förflutit efter det livränta senast lyfts av Karlsson, med tillämpning av förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer Karlssons rätt att utbekomma livränta vara förverkad och ytterligare livränta i anledning av olycksfallet den 18 september 1905 alltså icke kunna utgivas till honom.

I skrivelse den 12 november 1943 har Karlsson hemställt, att den honom tillerkända livräntan måtte få utgå även i fortsättningen. I skrivelsen har han uppgett, att han sedan 1926 varit bosatt i Hamburg, där han 1936 ingått

äktenskap, men att han efter bombangreppen å staden, därvid all hans egen-
dom gått förlorad, blivit utvisad därifrån. Han vore fortfarande gift men
utan barn, vore bosatt i Malmö men hade icke lyckats erhålla något arbete.

Utlåtanden över framställningen.

Utlåtanden i ärendet ha avgivits av riksförsäkringsanstalten och försäkringsrådet.

Riksförsäkringsanstalten framhåller, att Karlsson, efter det att utbetalandet av livräntan upphört, d. v. s. den 1 oktober 1926, icke låtit sig avhöra hos anstalten förrän genom ovan nämnda, den 18 oktober 1943 till anstalten inkomna skrivelse. Hans rätt till livränta vore på grund härav preskriberad, varför någon ersättning ur olycksfallsförsäkringsfonden ej kunde utgivas till honom. Om ersättningsrätten ej varit preskriberad, skulle livränta åter ha börjat utbetalas till honom från det han styrkt sig ånyo vara bosatt i Sverige. Med hänsyn till det jämförelsevis ringa menet efter olycksfallet funne anstalten det kunna ifrågasättas, om tillräckliga skäl förelåge till att livränta av statsmedel utgäves till honom. Anstalten hemställer därför, att den gjorda framställningen icke måtte föranleda någon åtgärd.

Försäkringsrådet har instämt i riksförsäkringsanstaltens hemställan.

Enligt allmänt tillämpad praxis är Karlssons rätt till ytterligare livränta i anledning av olycksfallet den 18 september 1905 preskriberad, enär vid tidpunkten för ingivandet av hans framställning till riksförsäkringsanstalten om utbekommande av livränta mer än tio år förflutit, sedan han senast lyft sådan ränta. Emellertid finner jag billighetsskäl tala för att Karlsson, som enligt vad han uppgivit förlorat samtliga sina tillhörigheter vid bombangreppen å Hamburg samt saknar arbete, av statsmedel erhåller ytterligare livränta med samma belopp, som skolat utgå, därest preskription ej mellankommit. Livräntan ifråga synes böra utgå från den dag, då ansökan om utbetalande av livräntan inkom till riksförsäkringsanstalten eller den 18 oktober 1943.

*Departements-
chefen.*

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till textilarbetaren Karl Adrian Karlsson må av det under femte huvudtiteln upptagna förslagsanslaget till Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. för tiden från och med den 18 oktober 1943 utbetalas den ytterligare livränta, som, därest preskription icke mellankommit, skulle ha utgått till honom i anledning av ett honom den 18 september 1905 övergånet olycksfall.

9:o.

Gällande bestämmelser.

Enligt förordningen den 21 april 1943 om ersättning i vissa fall i anledning av kroppsskada, ådragen under fullgörande av tjänsteplikt, skall där någon

under fullgörande av tjänsteplikt skadas till följd av olycksfall eller annorledes ådrager sig sjukdom, ersättning utgivas av allmänna medel. Ersättningen utgår i huvudsak enligt olycksfallsförsäkringslagens regler och är, då olycksfallet eller sjukdomen medfört döden, den avlidnes änka sålunda berättigad till livränta, så länge hon lever ogift, å ett årligt belopp motsvarande en fjärdedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Enligt särskild föreskrift i förordningen skall arbetsförtjänsten dock beräknas till lägst 2 300 kronor.

Framställning om ersättning.

Den 30 oktober 1942 blev verkstadsarbetaren Erik Axel Konrad Holmberg, född den 27 februari 1880, i närheten av Mellansjö järnvägsstation i Gävleborgs län överkörd och dödad av tåget. Holmberg, som sedan den 1 juni 1934 var anställd vid Aktiebolaget Alpha i Sundbyberg, deltog sedan den 6 augusti 1942 tillsammans med ett antal arbetskamrater från nämnda bolag i en i närheten av ovannämnda station anordnad skogshuggarkurs (s. k. riksarbetslag), vid vilken ett skogsbolag var att anse som arbetsgivare. Av den i ärendet föreliggande utredningen framgår, att Holmberg, som tidigare vid några tillfällen, senast omkring tio år före dödsfallet, vårdats å sjukhus på grund av övergående epileptiska omtöckningstillstånd, den 30 oktober 1942 under skogsarbetet ånyo drabbades av ett sådant tillstånd. I nämnda tillstånd gick han på kvällen samma dag rakt emot ett framrusande snälltåg å järnvägslinjen i närheten av arbetsplatsen och blev omedelbart dödad.

Frågan om rätt till ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen i anledning av Holmbergs dödsfall har prövats av Arbetsgivarnes ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag, där Holmberg var försäkrad för olycksfall i arbete under skogsarbetet. Bolaget har genom beslut den 6 april 1943 förklarat, att enär det olycksfall, på grund varav Holmberg omkommit, icke inträffat under sådana omständigheter, att olycksfall i arbete kunde anses föreligga, ersättning till efterlevande icke skulle utgå. Detta beslut har efter besvär fastställts av försäkringsrådet genom utslag den 22 juni 1943.

I skrivelser den 9 januari och den 11 augusti 1943 har den avlidnes son N. Holmberg hemställt, att hans moder, Vilhelmina Karolina Holmberg, född Olsson, som vore född 1880 och genom sin makes dödsfall förlorat möjligheterna för fortsatt existens, måtte av statsmedel erhålla ersättning i anledning av dödsfallet.

Utlåtanden över framställningen.

Utlåtanden i ärendet ha avgivits av riks försäkringsanstalten och försäkringsrådet.

Riksförsäkringsanstalten har funnit omständigheterna i ärendet tala för att av billighetsskäl ersättning i anledning av dödsfallet utgives enligt grunderna för olycksfallsförsäkringslagen.

Försäkringsrådet åberopar ett utlåtande av professorn B. Jacobowsky, i vilket denne uttalar, att det skogsarbete, vari Holmberg var sysselsatt, ej blott var ovant för honom utan även mycket tungt och uppenbarligen tröt-

tade honom mycket. Dessa omständigheter, sedda i samband med Holmbergs ålder, 62 år, gjorde att ett samband mellan det ansträngande skogsarbetet och Holmbergs iråkade epileptiska undantagstillstånd icke kunde anses osannolikt.

För egen del har försäkringsrådet framhållit, att de skogshuggarkurser (riksarbetslag), varom nu vore fråga, anordnats av samma skäl — bristen på arbetskraft för tillgodoseende av landets bränsleförsörjning — som sedermera föranledde utfärdandet av kungörelsen den 13 november 1942 om tjänsteplikt för män, födda år 1923. Deltagarna i skogshuggarkurserna syntes beträffande förläggnings- och arbetsförhållanden ha varit i huvudsak likställda med dem, som på grund av tjänsteplikt sysselsattes i skogsarbete. Även om något tvång att deltaga i skogshuggarkurserna icke förelegat, syntes det dock för många arbetare ha framstått som en plikt att anmäla sig till deltagande i desamma. Genom förordningen den 21 april 1943 om ersättning i vissa fall i anledning av kroppsskada, ådragen under fullgörande av tjänsteplikt, hade ersättningsrätten vid olycksfall och sjukdom för tjänstepliktiga utsträckts att avse även andra fall än dem, som reglerades av lagen om försäkring för olycksfall i arbete och lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar. Därest tjänstepliktig omkommit under samma omständigheter som Holmberg, syntes enligt bestämmelserna i nämnda förordning ersättning av allmänna medel skolat utgå i anledning av dödsfallet. På grund härav ansåge försäkringsrådet billighetsskäl tala för att ersättning av statsmedel utginge i anledning av Holmbergs död. Ersättningen syntes böra bestämmas enligt de i nämnda förordning angivna grunderna, dock att bestämmelsen i 5 § i förordningen om viss minimigräns för den årliga arbetsförtjänsten icke borde äga tillämpning i förevarande fall.

Arbetet under skogshuggarkursen har uppenbarligen varit mycket ansträngande för Holmberg. Enligt det av professor Jacobowsky i ärendet avgivna yttrandet kan samband mellan den av arbetet förorsakade uttrötningen och det omtöckningstillstånd, vari Holmberg befann sig, då dödsfallet inträffade, icke anses osannolikt. Med hänsyn härtill och till de ekonomiska svårigheter, vari Holmbergs änka råkat genom makens död, finner jag billighetsskäl tala för att änkan av statsmedel tillerkännes livränta enligt samma grunder, som skulle ha gällt, därest förordningen den 21 april 1943 om ersättning i vissa fall i anledning av kroppsskada, ådragen under fullgörande av tjänsteplikt, varit tillämplig.

Med hänvisning till det sålunda anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till Vilhelmina Karolina Holmberg, född Olsson, må av det under femte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. i anledning av hennes make Erik Axel Konrad Holmbergs den 30 oktober 1942 inträffade

*Departementets
chefen.*

Kungl. Maj:ts proposition nr 224.

dödsfall utbetalas livränta av statsmedel enligt de i förordningen den 21 april 1943 om ersättning i vissa fall i anledning av kroppsskada, ådragen under fullgörande av tjänsteplikt, angivna grunder.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda under punkterna 1:o—9:o med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Stig Wernstedt.
